

NOTABENE

Príspevok zo 6. ročníka medzinárodnej konferencie

L'UDIA BEZ DOMOVA 2014

„Ako ďalej“

15. až 17. 10. 2014

Hotel Sorea Regia, Bratislava

Konferenciu podporil Nadačný fond Slovenských elektrární v Nadácii Pontis.

KONCEPCIA RIEŠENIA BEZDOMOVSTVA V ČR

Bratislava 17. 10. 2014

Ilja Hradecký

Obsah

- Rámec a súvislosti
- Vznik koncepcie pre Prahu
- Komisia pre začleňovanie na MPSV, ustanovenie expertnej skupiny
- Súhrnný podklad, analýzy a návrhy
- Úloha MPSV a prijatie Koncepcie ako vládny dokument
- Rozpracovanie Koncepcie do opatrení
- Konsenzuálna konferencia
- Financovanie

Rámec

- Počet obyvatelův ČR: 10,520 mil.
- Počet obyvatelův Praha: 1,257 mil.
- Počet zjavných a skrytých lidí bez domova v ČR : **cca 27.500**
- Počet potenciálních lidí bez domova (ohrožených): **cca 100.000**
- **Cca 1,5 %** populácie
- Mena: Kč (koruna)

Zákony ČR

- Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách
- Zákon č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi
- Zákon č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění
- Zákon č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách
- Zákon č. 48/1997 Sb. o veřejném zdravotním pojištění
- Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

Sociálne služby

ČESKO

- sociální poradenství
- služby sociální péče
- služby sociální prevence

- každá služba musí být osobitně registrovaná

SLOVENSKO

- a) sociálne služby krízovej intervencie
- b), c), d), e)

- sociálne služby možno účelne a vhodne spájať

Služby pre bezdomovcov

ČESKO

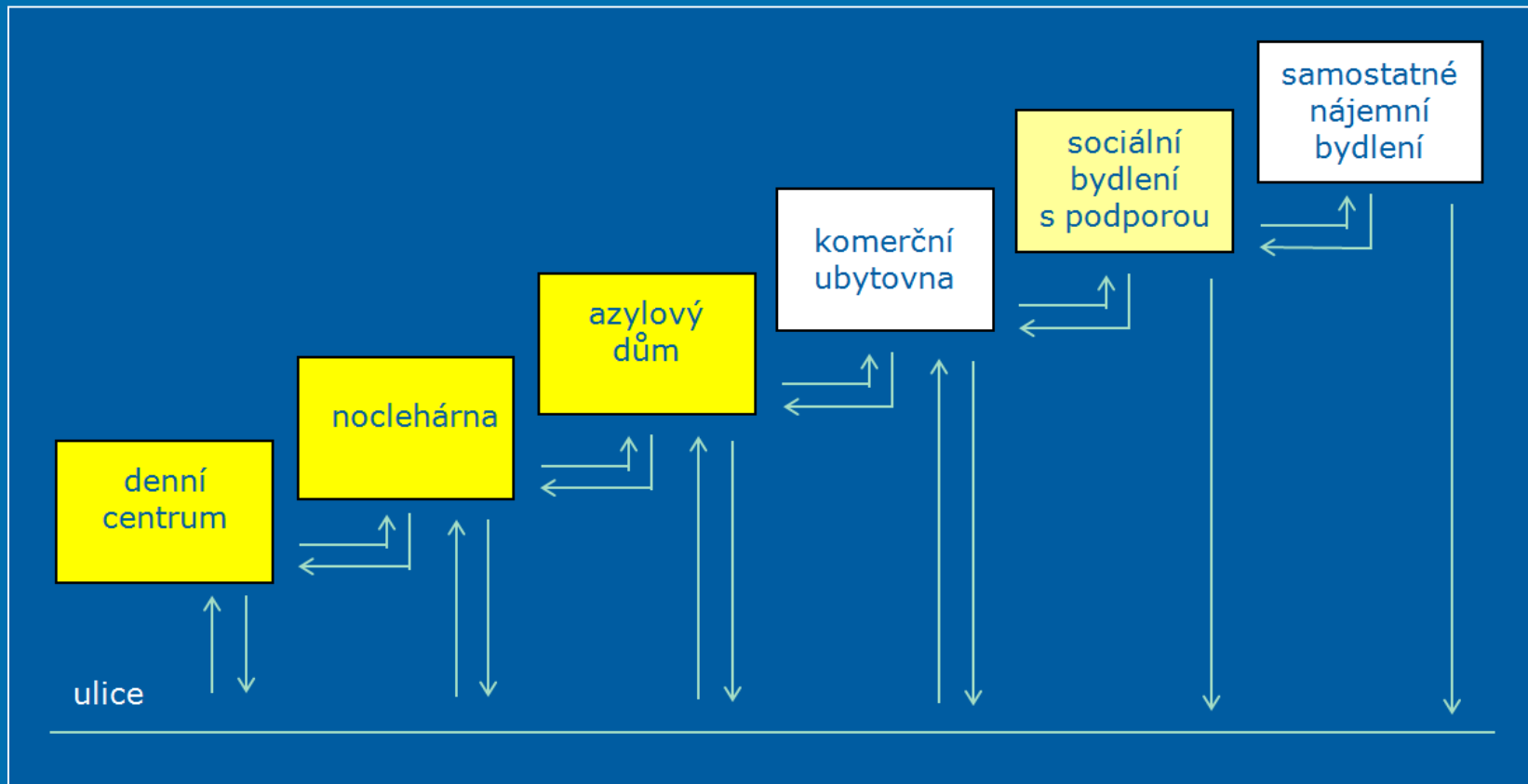
- terénní programy
- nízkoprahové denní centrum
- noclehárna
- azylový dům
- dům na půl cesty
- sociální rehabilitace

SLOVENSKO

- terénna sociálna služba krízovej intervencie
- nízkoprahové denné centrum
- nocľaháreň
- útulok
- domov na polceste
- zariadenie núdzového bývania (?)

Viacstupňový model súčasný

Podmienky

- Problém bezdomovstva ako taký
- Rôzne riešenia a „riešenia“
- Násilie na bezdomovcoch
- Zimné provizória
- Priaznivá konštelácia osôb
- Ochota spolupracovať

Koncepcia pre Prahu 2011

- Iniciatíva Rady hlavného mesta Prahy
- Spolupráca: magistrát + akademická oblasť + poskytovatelia
- Obsah: sociálne služby, bývanie, zdravie, nadväznú služby
- Schválenie Koncepcie RHMP
- Realizácia – 2 fáze

Obsah koncepcie pre Prahu

- Úvod a východiska
- Odhady a štruktúra skupín bezdomovcov
- Zdravotná starostlivosť
- Predpokladané trendy vývoja a požiadavky zmien práce s bezdomovcami
- Koncepčné aktivity do 2014 a 2020
- Zlepšenie obrazu bezdomovstva vo verejnosti
- Financovanie
- Legislatívna iniciatíva
- Čo možno očakávať, keď sa koncepcia nerealizuje

Koncepcia pre ČR 2013

- Pracovná skupina MPSV pre sociálne začleňovanie
- Verejná zákazka – Súhrnný materiál pre tvorbu koncepcie
- Expertné skupiny
- Konkretizácia: bývanie, zdravie, zamestnanosť, informovanosť

Súhrnný materiál

- Úvod: ciele a postup prác
- Bezdomovstvo ako problém
- Analýza stavu a vývoja bezdomovstva
- Vecný návrh Koncepce do roku 2020
- Nástroje realizácie zámerov Koncepce
- Návrh opatrení
- Obsiahle prílohy

Bezdomovstvo ako problém

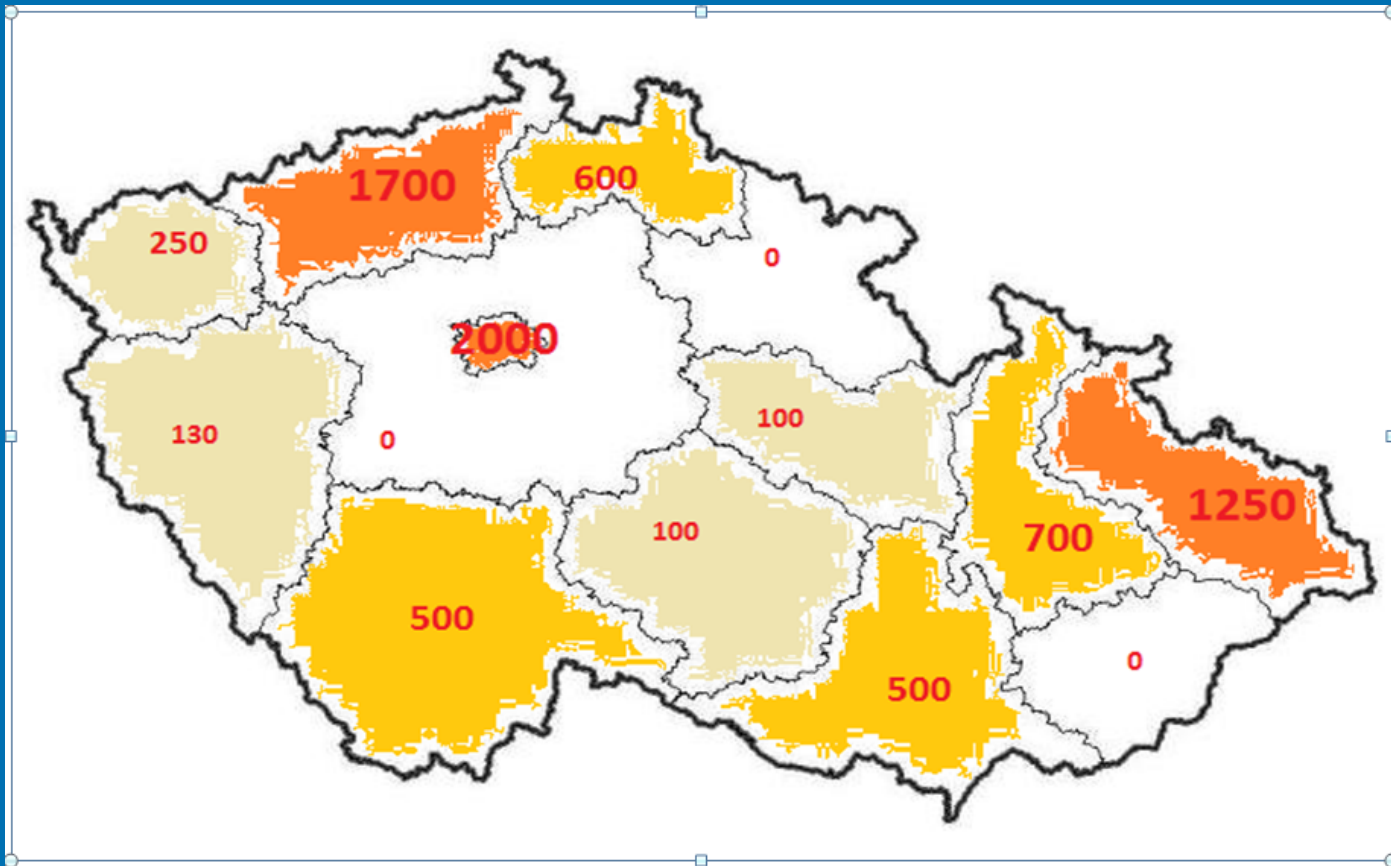
- ETHOS a iné typológie
- Kvantifikácia podľa miest a krajov
- Príčiny bezdomovstva a ich vývoj
- Analýza existujúcich služieb
- Legislatívne prostredie
- Vývoj financovania
- Vyhodnotenie efektivity projektov ESF
- Rešerše strategických dokumentov

Kvantifikácia v krajoch

Kraj	Bezdomovci			
	zjevní	skrytí	celkem	% populace
Praha	4.140	1.121	5.261	0,41
Středočeský	345	595	940	0,07
Jihočeský	1.304	445	1.749	0,27
Plzeňský	437	250	687	0,12
Karlovarský	546	214	760	0,25
Ústecký	3.436	789	4.225	0,51
Liberecký	1.185	166	1.351	0,31
Královéhradecký	200	308	508	0,09
Pardubický	402	265	667	0,13
Vysočina	357	229	586	0,11
Jihomoravský	1.570	990	2.560	0,22
Olomoucký	1.743	787	2.530	0,39
Zlínský	373	452	825	0,14
Moravskoslezský	3.233	1.600	4.833	0,39
CEKEM	19.271	8.211	27.482	0,26

Chýbajúce kapacity AD a DPC

Obsah návrhu riešenia

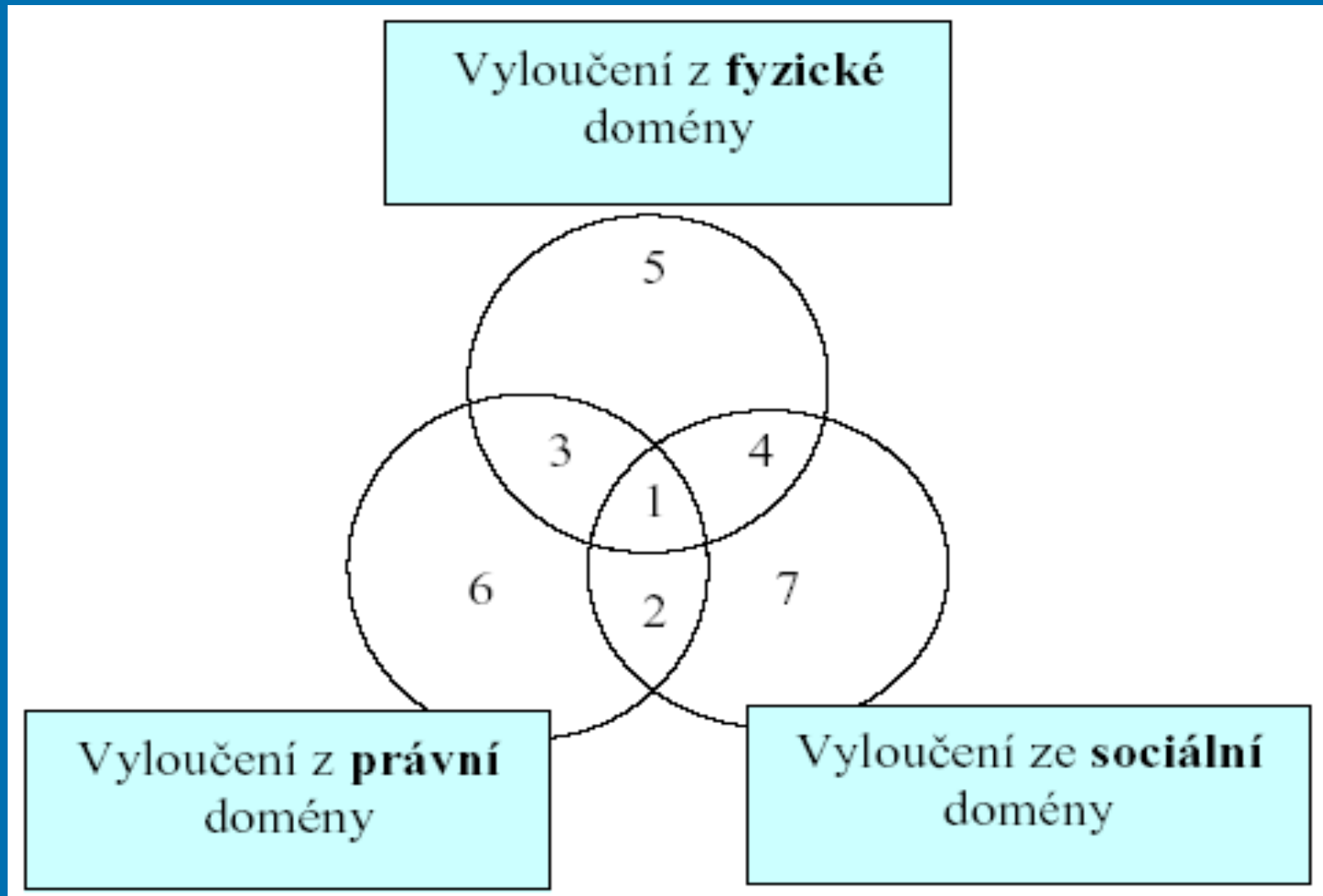
- Návrh riešenia do roku 2014 a 2020
- Návrh vývoja sociálnych služieb
- Návrh nových druhov sociálnych služieb
- Úloha krajov a obcí
- Návrhy nástrojov prevencie
- Inštitucionálne a legislatívne zabezpečenie Koncepcie
- Finančné zabezpečenie vrátane ESF a ERDF

Typológia ETHOS

Európska typológia bezdomovstva
a vylúčenia z bývania
vychádza z popisu životnej situácie

- bez strechy
- bez bytu
- neisté bývanie
- nevyhovujúce bývanie

Tri oblasti vylúčenia

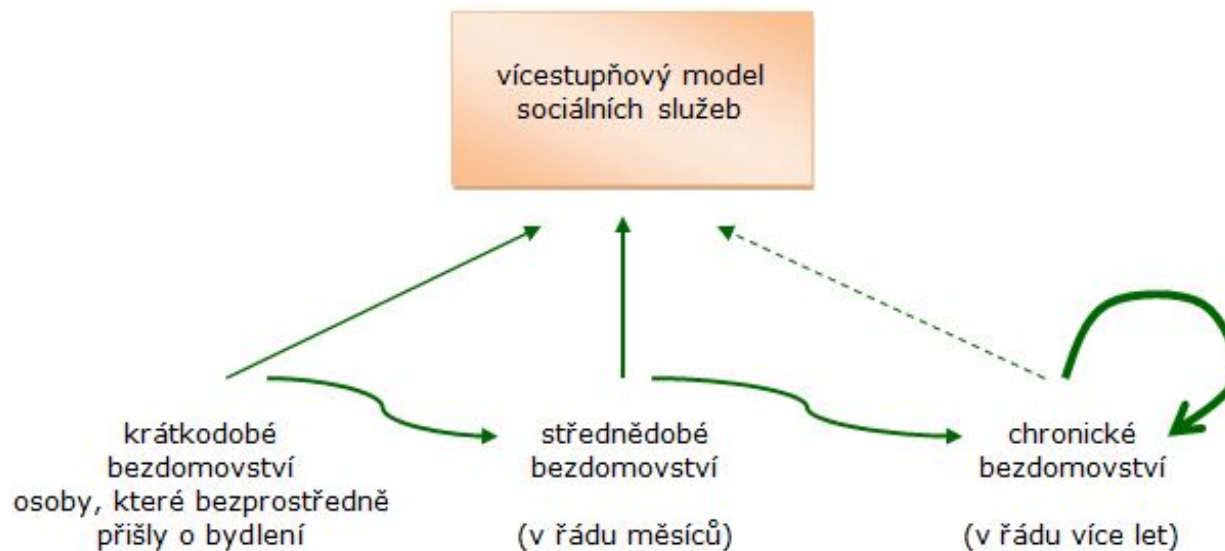

Č.	Typologie	Koncepční kategorie	Fyzická doména	Právní doména	Sociální doména
1.		Bez střechy	Žádné obydlí (střecha)	Žádný právní nárok na užívání prostoru (vlastnictví, užívací právo)	Žádný soukromý a bezpečný osobní prostor pro sociální vztahy
2.		Bez domova	Má místo k bydlení, vhodné k obývání	Žádný právní nárok na užívání prostoru (vlastnictví, užívací právo)	Žádný soukromý a bezpečný osobní prostor pro sociální vztahy
3.		Nejisté a nevyhovující bydlení	Má místo k bydlení (nejisté a/nebo nevhodné k obývání)	Žádná jistota užívacího práva	Má prostor pro sociální vztahy
4.		Nevyhovující bydlení a sociální izolace v legálně obývaném obydlí	Nevyhovující bydlení (nezpůsobilé k obývání)	Má právní nárok a/nebo jistotu užívacího práva	Žádný soukromý a bezpečný osobní prostor pro sociální vztahy
5.		Nevyhovující bydlení (jisté užívací právo)	Nevyhovující bydlení (nezpůsobilé k obývání)	Má právní nárok a/nebo jistotu užívacího práva	Má prostor pro sociální vztahy
6.		Nejisté bydlení (vhodné k obývání)	Má místo k bydlení	Žádná jistota užívacího práva ztráta vlastnictví	Má prostor pro sociální vztahy
7.		Sociální izolace v kontextu jistého a vhodného bydlení	Má místo k bydlení	Má právní nárok a/nebo jistotu užívacího práva	Žádný soukromý a bezpečný osobní prostor pro sociální vztahy

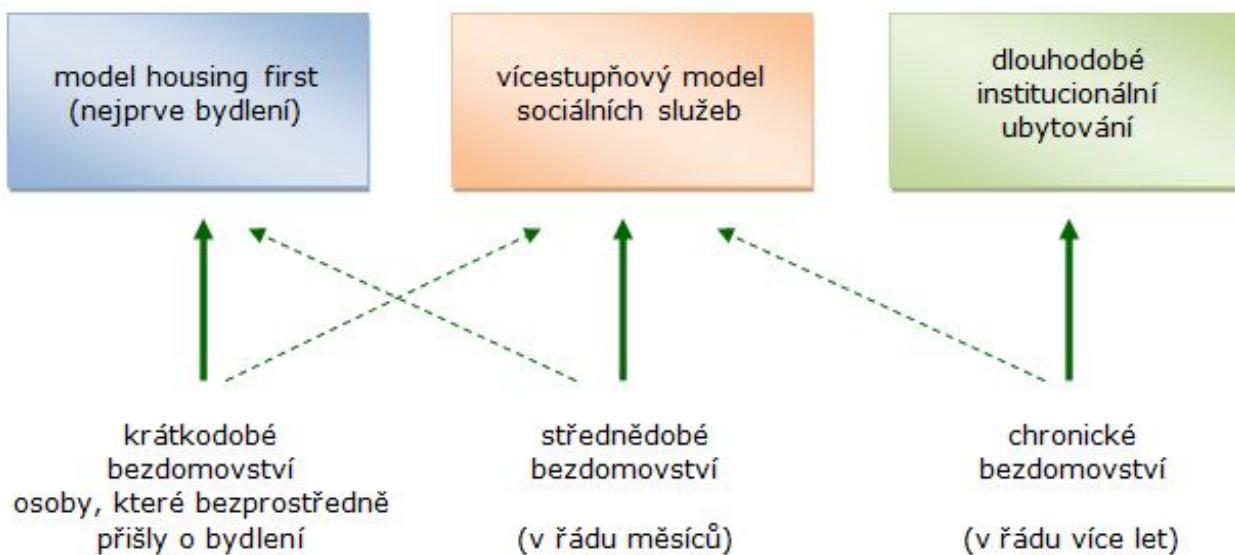
Komplexný model

- Prevencia (primárna – sekundárna – terciárna)
- Sociálna intervencia
  - viacstupňový model
  - model housing first
- Sociálne bývanie v rôznej forme
- Riešenie chronického bezdomovstva
- Paralelná podpora základnej práce

Současný stav

Schema procesu Komplexní metody práce s bezdomovci

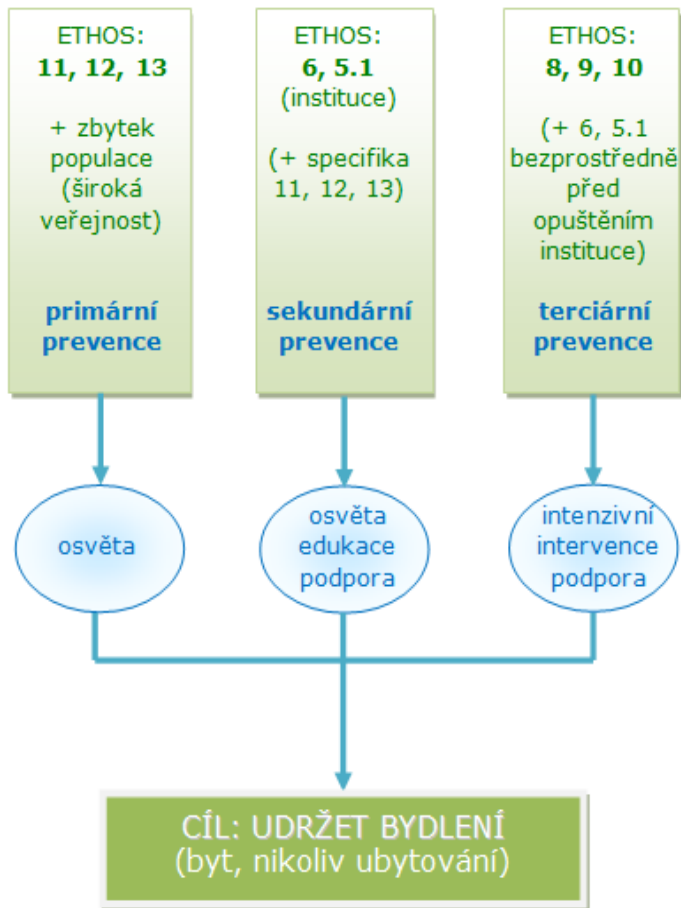

Expertné skupiny

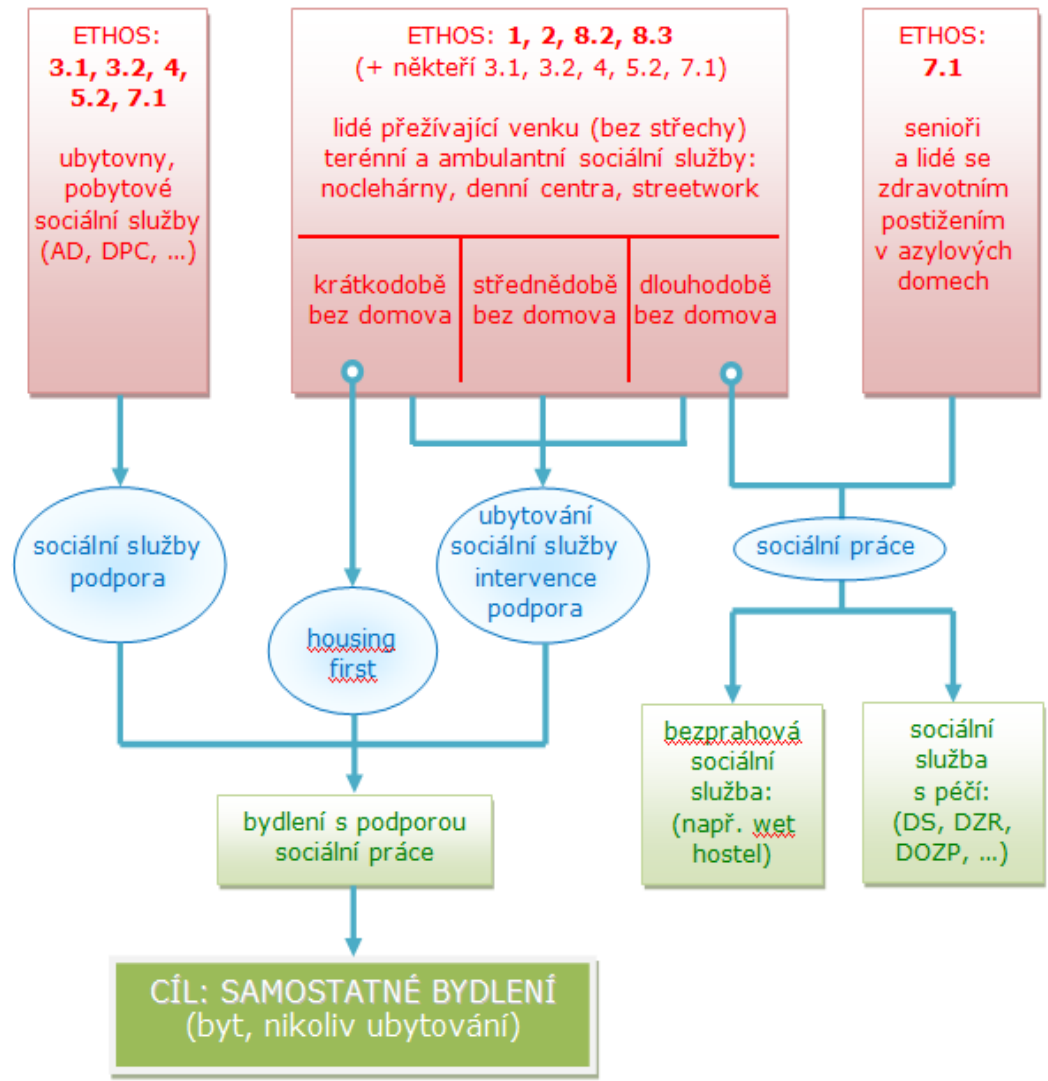
- Dostupnosť bývania
- Dostupnosť zdravotníckej starostlivosti
- Aktívne začleňovanie: Dostupnosť sociálnych (príp. ďalších verejných) služieb, primeraného príjmu a prístupu na trh práce
- Informovanosť, zapojenie, spolupráca

BYDLENÍ

NEBYDLENÍ

zelená: bydlení
červená: nežádoucí situace (nebydlení)
modrá: procesy

Prevencia

- Prevencia je najúčinnnejším a najmenej nákladným nástrojom
- V Česku je dosiaľ v začiatkoch
- Odhad počtu osôb bez domova, odhad počtu ohrozených domácností
- Pomenovanie javu, definícia, typológia, stanovenie metodiky merania, kvantifikácia
- Veľká téma pre prítomnosť

Prevencia bezdomovstva

- **Primárna**, zameraná na verejnosť: školstvo, výchova, informovanosť
- **Systemová**, zameraná na ohrozené skupiny: pred opustením inštitúcie, dlhodobou nezamestnanosťou
- **Raná intervencia**: domácnosti bezprostredne ohrozené

Primárna prevencia

- Problémom sú inštitúcie pre deti
- Účinná podpora prirodzenej rodiny radšej než odoberanie detí a tzv. „Umiestňovanie“ do inštitúcií
- Podpora náhradnej rodinnej starostlivosti radšej než inštitúcií
- Osveta o rizikách bezdomovstva, najmä zadlžovaní, a ako im odolávať
- V súčasnosti: domy na polceste

Systemová prevencia (sekundárna)

- Podpora domácností, ktorým hrozí strata vlastného alebo nájomného bývania
- Pomoc dlžníkom nájomného v obecných bytoch
- Obce majú plniť povinnosť verejnej správy voči svojim občanom

Raná intervencia (terciárna prevencia)

- Aktuálne významná je podpora poskytovaná domácnostiam, ktoré už bývanie stratili
- Sociálne služby v tzv. „holobytoch“, „domoch hrôzy“ a getách
- Terénne programy
- Sociálne aktívizačné služby pre rodiny s deťmi
- Nízkoprahové zariadenia pre deti a mládež

Sociálna intervencia (1)

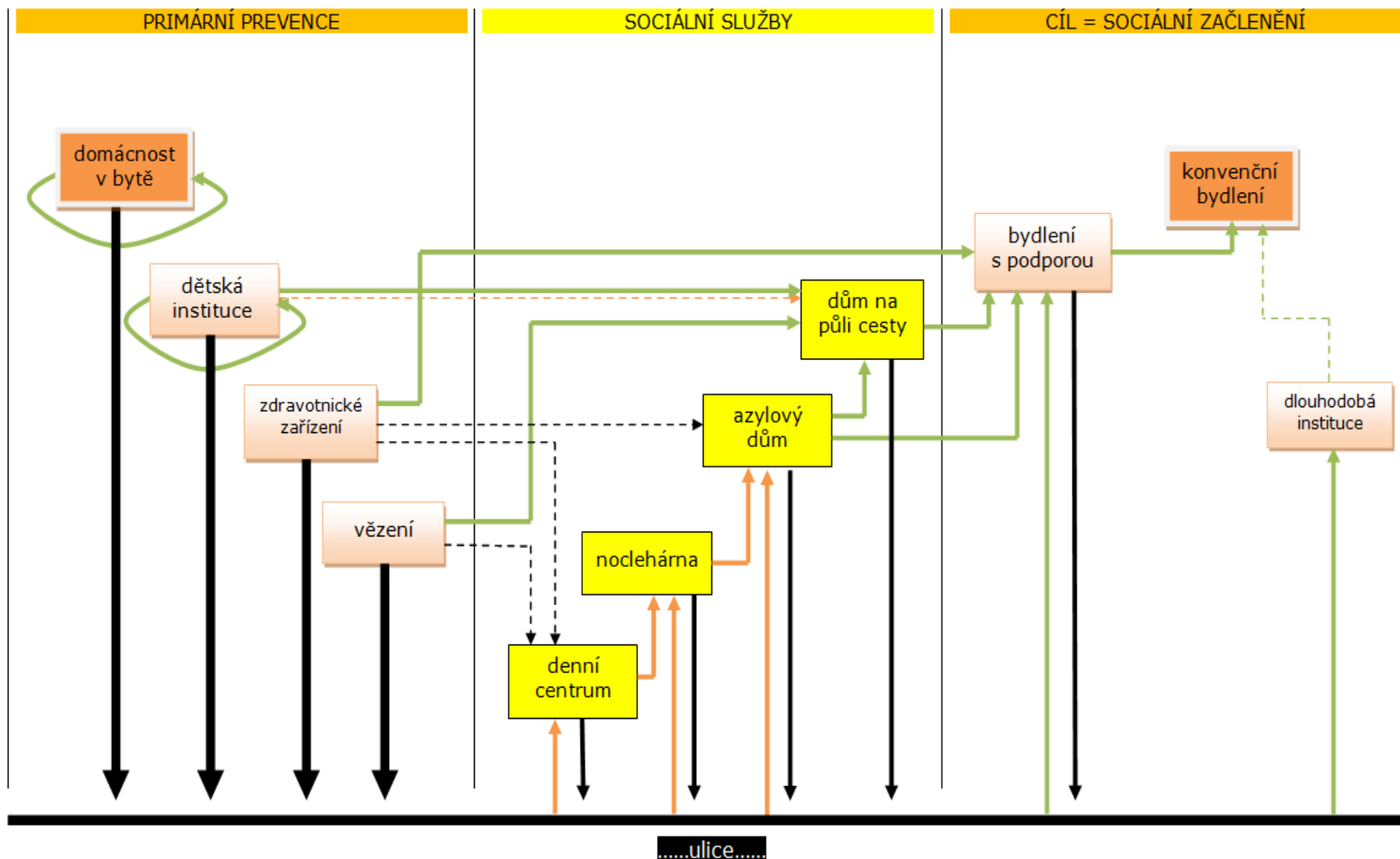
- Viacstupňový model (housing ready):
terénna práca – denné centrum,
nocľaháreň – azylový dom (útulok) – dom
na polceste
- Model zameraný najskôr na bývanie
(housing first): bývanie s podporou
sociálnej práce
- Paralelná podpora základných služieb:
potravinové banky, kaplánska služba, ...

Sociálna intervencia (2)

- Viacstupňový model s prepojením na prevenciu a bývanie
- Súčasné sociálne služby podľa zákona č. 108/2006 sb.
  - terénny programy (streetwork)
  - nízkoprahová denní centra
  - noclehárny
  - azylové domy
  - domy na púl cesty
  - poradenství

SCHEMA KONCEPCE ŘEŠENÍ BEZDOMOVSTVÍ S VYUŽITÍM VÍCESTUPŇOVÉHO MODELU

LEGENDA

žádoucí stav

přechodný stav

současné sociální služby

nežádoucí a samovolné pohyby

aktivní vlivy současných sociálních služeb

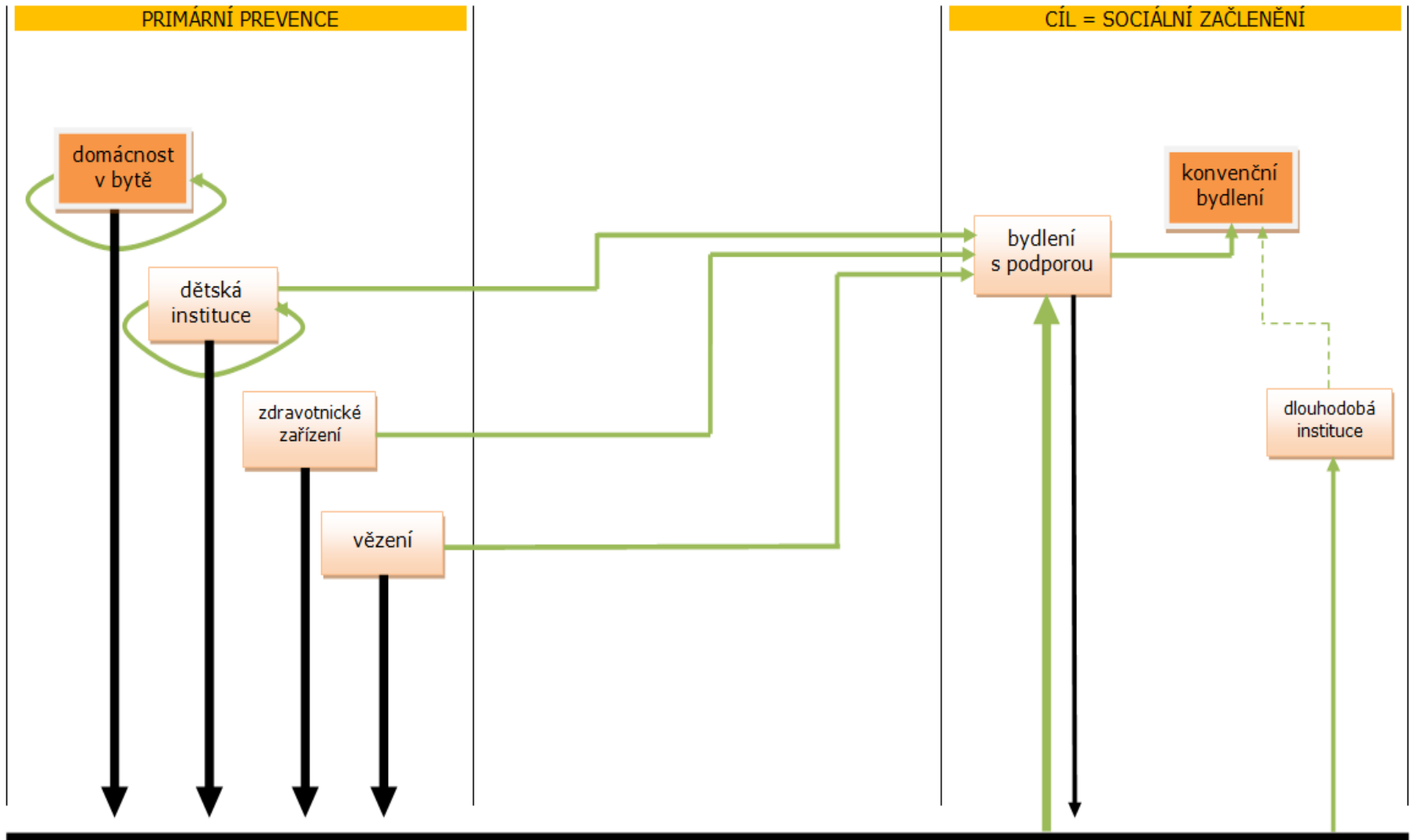

konceptně navržené pohyby

Sociálna intervencia (3)

- Model zameraný najskôr na bývanie (housing first):
  - ⇒ bývanie s podporou sociálnej práce

ŘEŠENÍ BEZDOMOVSTVÍ PODLE MODELU ZAMĚŘENÉHO NEJPRVE NA BYDLENÍ (HOUSING FIRST)

LEGENDA

žádoucí stav

přechodný stav

nežádoucí a samovolné pohyby

konceptně navržené pohyby

.....ulice.....

Sociálne bývanie

- Bývanie **v byte** (nie ubytovanie v ubytovni alebo v inštitúcii)
- Podpora sociálnej práce
- Podpora finančná, garancia platby
- Chránené bývanie pre (bývalých) bezdomovcov
- „Tréningové“ bývanie
- Cieľ: začlenenie a stabilizácia

Chronické bezdomovstvo

- Dlhodobé inštitucionálne ubytovanie
- Azylový dom so sociálnou starostlivosťou
- Zariadenie pre alkoholikov (wet hostel)
- Bezprahové služby: hygiena, pranie, výmena ošatenia, úschova vecí a dokladov

Paralelná podpora

- Zdravotnícke služby
  - praktický lekár
  - gynekológ
  - stomatóológ
  - psychiater
- Kaplánska služba
- Potravinová pomoc (potravinové banky)

Zdravotnícke služby

PRÍČINY

- špatný zdravotný stav ľudí bez domova
- problematická životospráva a malnutrícia
- praktická nedostupnosť základnej starostlivosti
- absencia miesta pre domáce liečenie
- hygienická zanedbanosť
- závislosti

DÔSLEDKY

- averzia verejnosti
- vytlačovanie z verejného priestoru
- sťažené hľadanie zamestnania
- sťažený prístup k verejným službám
- kratšie dožitie
- sťaženie praktickej dostupnosti zdravotnej starostlivosti

Kaplánska služba

- Prirodzené spirituálne potreby človeka
- Dôležitosť života, zmysel životných situácií
- Hodnotové stupnice
- Skúsenosti s dimenziou presahujúcou vlastné ja
- Vzťahy: k sebe, k ľuďom, k okolí
- Osvedčuje sa vo väzniciach, v armáde, v nemocniciach, v psychiatrii

Potravinové banky

CIELE POTRAVINOVÝCH BÁNK:

- Bojovať proti plytvaniu potravinami
- Deliť sa o ne s tými, ktorí majú hlad
- Obnovovať solidaritu medzi ľuďmi

Význam potravinových bánk

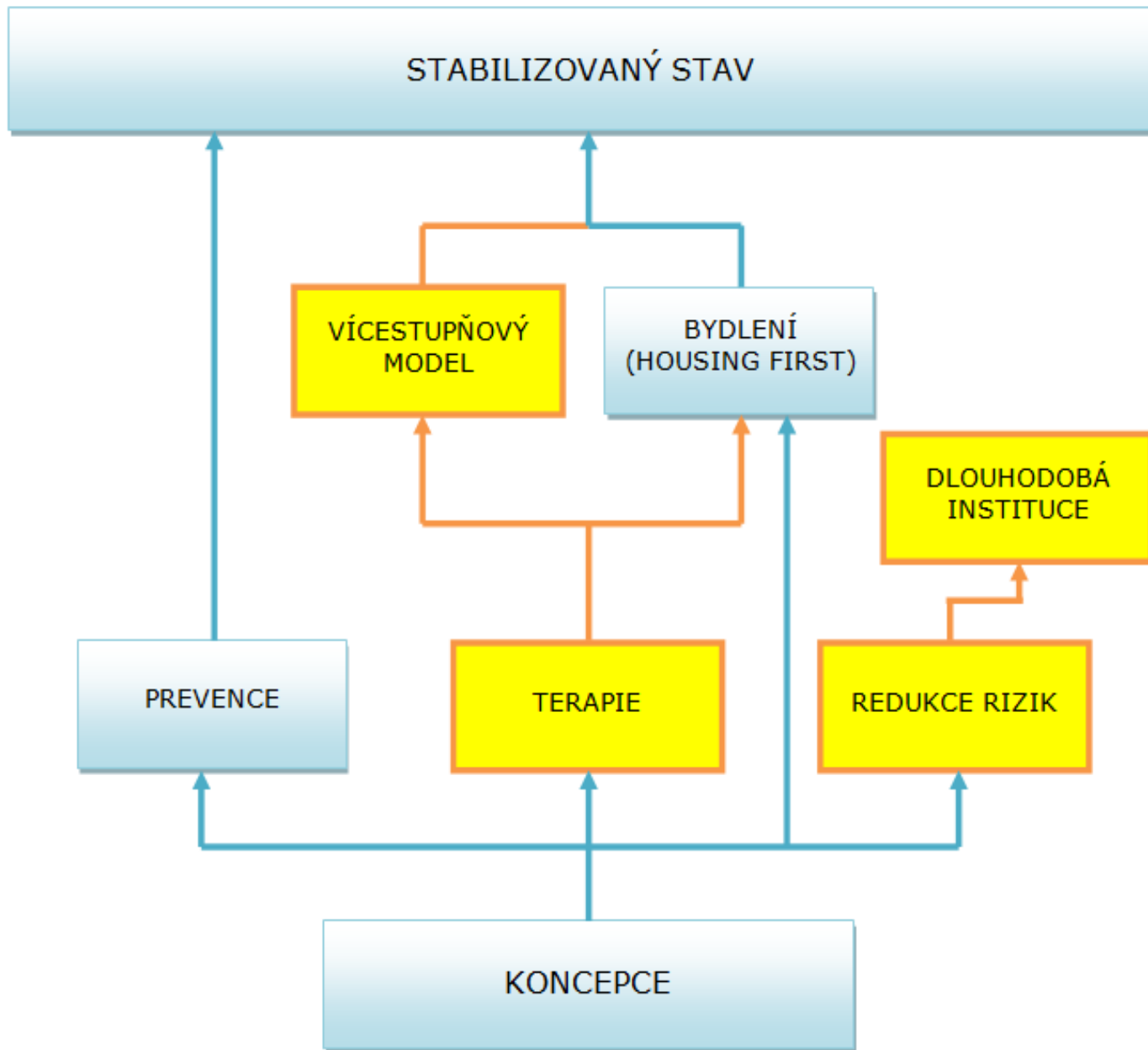
- PB získavajú potraviny darom od výrobcov a obchodníkov, skladujú ich a dávajú opäť darom organizáciám
- Poskytovatelia sociálnych služieb získajú bezplatne plnohodnotné potraviny pre svoju činnosť, pre svojich klientov
- Poskytovatelia sociálnych služieb majú priamy vplyv na činnosť banky v svojej blízkosti
- Potraviny z programu PEAD, od 2015 FEAD

Represia

- Vystáhovanie z bytu bez faktickej náhrady je len presúvaním problému
- Vystáhovanie z bytu je posledné možné riešenie, ale populisticky lákavé
- Bezdomovci sa stávajú obeťou fyzického násilia, pokusov o vraždu, dokonanej vraždy
- Represia je obecnne málo účinná
- V spoločnosti, ktorá si cení hodnotu ľudského života, je nežiaduca

Koncepcia prijatá vládou

Koncepcia prijatá vládou

- Východiska
- Hlavní aktéři řešení bezdomovstva
- Popis současného stavu
- Sociální služby
- Zdravotná starostlivost
- Informovanost, zapojenie a spolupráca
- Opatrenia
- Monitorovanie
- Finančné zabezpečenie

Hlavné ciele Koncepce

- **Bývanie:** systémové riešenie k udržaní alebo získaniu bývania, posilnenie úlohy obcí
- **Sociálne služby:** funkčný systém reagujúci na potreby bezdomovcov a ohrozených osôb
- **Zdravotná starostlivosť:** zvýšenie dostupnosti a vytvorenie komplexnej zdravotnej starostlivosti pre bezdomovcov s dôrazom na prevenciu
- **Informovanosť a spolupráca:** vzdelanie a osveta, dostatok dát, spolupráca aktérov

Konkrétne opatrenia (príklady)

- Vytvorenie systému bývania s podporou sociálnej práce (do 31. 12. 2013)
- Zefektívnenie sociálnej práce na obciach, najmä posilnenie terénnej práce (do roku 2015)
- Pilotné trojročné odskúšanie modelu Housing first (2015-2017)
- Zavedenie ordinácii pre ľudí bez domova v regiónoch (2015)
- Otvorenie niektorých stavajúcich sociálnych služieb pre bezdomovcov (2016)
- Usporiadanie prvej národnej konsenzuálnej konferencie o bezdomovstve (2014)

Realizácia Koncepce

- Do 31. 12. 2013 má byť vláde predložený návrh konkrétnych krokov a harmonogram plnenia.
- Financovanie:
  - z rozpočtových kapitol jednotlivých rezortov
  - s využitím fondov EU (najmä pripravovaný Operačný program Zamestnanosť a Integrovaný operačný program)
- Monitorovanie plnení a vyhodnocovaní opatrení:
- Zriadenie Medzirezortnej pracovnej skupiny
- Každoročne MPSV predá vláde správu o plnení opatrení Koncepce

Konsenzuálna konferencia

- Hľadanie konsenzu v 5 kľúčových otázkach
- 21 expertov prednesie argumenty z rôznych hľadísk
- 7 členov poroty bude hľadať konsenzus
- účastníci
- Praha 26.-27.11.2014

Klíčové otázky KK

- Čo znamená pre spoločnosť bezdomovstvo?
- Aká by mala byť miera solidarity verejnosti s ľuďmi bez domova?
- Prečo v českej spoločnosti absentuje prevencia bezdomovstva?
- Ako uskutočňovať komplexné služby ľuďom bez domova?
- Akú úlohu by mali hrať rôzni aktéri (verejná správa, poskytovatelia, média, samotní ľudia bez domova, ...) k dosiahnutiu synergie?

Financovanie sociálnych služieb

Financovanie sociálnych služieb

- Základný problém pre poskytovateľov
- Nestabilita zdrojov
- Nerovnosť v prístupu ku zdrojom
- „Nechcené“ služby

Financovanie do 2014

- Na dotácie nie je právny nárok
  - Nesystematické, premenlivé
  - Komplikovaný spôsob hodnotenia
  - MPSV poskytuje dotácie každoročne
  - Problém: verejná podpora de minimis
  - Tlak na viac zdrojov (kraje, obce, darcovia, ...)
- ⇒ regionálne a lokálne disproporcie

Financovanie od 2015

- Na dotácie nie je právny nárok
- Systém: MPSV → kraj → poskytovateľ
- 15 metodík
- Vyše 3 mesiacov bez peňazí
- Konflikt záujmov

Ako ďalej?

Ako ďalej?

- Cieľom nie je poskytovať sociálnu službu
- Premýšľať, byť vynaliezaví v službe
- Hľadať nové možnosti nad vlastné povinnosti
- Interdisciplinárna práca a sieťovanie
- Neustrnúť, nebáť sa netradičných riešení
- Kultivovať verejnú mienku

Príležitosti

- Usilovať o udržanie existujúcich služieb
- Mať víziu a nájsť odvahu ju realizovať
- Infikovať svojimi víziami zadávateľov
- Využiť svoj okruh vplyvu, každý ho máme
- Snažiť sa zvrátiť negatívne vplyvy a tendencie
- Veci pomenovať a chcieť ich riešiť
(poskytovatelia, volení politici, úradníci...)
- Veriť, že $2 \times 2 = 5$ (aspoň niekedy)

Ďakujem za pozornosť

hradecky@nadeje.cz